

ZERO

Féktelen jövő

BILSICZKY BALÁZS

NEMES GYULA MÁSODIK NAGYJÁTÉKFILMJE RENDHAGYÓ APOKALIPSZIS-MOZI: SZABÁLYKÖVETÉS ÉS SZERTELEN JÁTÉK PÁRHUZAMOS MONTÁZSBAN.

Nemes Gyula nevét néhány kisfilmet követően a 2006-os Filmszemlén ismerhette meg a hazai közönség, ahol egy markáns rendezői attitűd nyomait magán tudó, keserűes generációs vígjátékkal jelentkezett *Egyetlenem* címmel. A film többek közt arról a négyezeröttszáz snittről híresült el, amellyel a rendező egészestés videóklipet festett a vászonra egy fiatal egyetemista fiú párkeresési vesszőfutásáról. Nemest a szakma gyorsan ki is nevezte a magyar film legfrissebb tehetségének, odaállítva őt az addigra már második, harmadik munkáikkal szereplő, az évezred elején megjelent fiatal raj tagjai közé. Hajdú Szabolcs, Török Ferenc, Dyga Zsombor – akkoriban talán az ő egyes jegyeikre hajazott a leginkább Nemes stílusa.

Durván egy évtized telt el az első és a második nagyjátékfilm között, ami nem azt jelenti, hogy Nemes tétlenül ücsörgött volna az *Egyetlenemmel* learatott babérjain. Több dokumentumfilmet is rendezett ez idő alatt – ennek is tudhatók be a *Zero* dokumentarista vonásai, illetve a történet jellege. A rendező talán maga is érezte első filmjén, hogy bizonyos elemeiben hasonul a kortárs rendezők munkáihoz, ugyanakkor bő-

ven volt és van benne annyi öntudat és személyesség, hogy igazán unikális tartalommal és formával rukkoljon elő. A tartalom félig-meddig egyedi, a rendező az ökoterrorizmus egy sajátos vonaláról mesél a mézgyár vezető tisztségét háta mögött hagyó, környezettudatra ébredt főhősén keresztül. Műfaja apokalipszis-film, ami már a történet origójánál tettenérhető. Albert Einstein vélt vagy valós kijelentésére, mely szerint a méhek kihalása után néhány évvel az emberiség is kipusztul, főhőse a nagyvárosból való kivonulással és az önellátással válaszol, mindezzel párhuzamosan harcot hirdet a mamutcégek, kiváltképp a telefontársaságok vagy az energiaszolgáltatók ellen. Nemes utópiájában a Föld lakossága olyan szimbolikus tetteket hajt végre, mint a mobiltelefonok lecserélése postagalambokra vagy az autóhasználat elhagyása. A károsult érdekcsoportok, a „normalitás védnökei” persze nem repesnek örömben a fordulat láttán és hajtóvadászatot indítanak a főkolomposok után.

„Harcot hirdet a mamutcégek ellen”
(Martina Kratka és Kovács Krisztián)

Be kell látnunk, hogy teljesen igaza van Nemes Gyulának, amikor második nagyjátékfilmje kísérleti jellegét firtató kérdésünkre elutasítón

válaszol. A tavaly nyáron elsőként Karlovy Varyban bemutatott, idén tavasszal pedig végre a hazai vetítőtermekbe is eljutó *Zeróban* valóban megvan minden, ami egy kimondottan konzervatív szerkesztési elvek mentén rendezett filmet jellemez: a darab klasszikus, három felvonásos struktúrája, a keretes szerkezet, a lineáris történetmesélés, és még sorolhatnánk. A rendező olyannyira fontosnak tartja a hagyományok tiszteletét, hogy amint elkezdődik a vetítés, azonnal figyelmeztető szöveginzerttel adja a tudunkra: a most következő film megtekintéséhez nem elég egy képernyő kijelzője. Az elkészült mű teljes megértéséhez gyöngyvásznonra és a mozi terem sötétjére van szükség.

Hű maradva az alkotó által kijelölt ars poeticához, mi is csak azzal folytathatnánk: hiába foglaljuk össze néhány mondatban a történetet, hiába próbálunk akár csak felvillantani néhányat a szűk másfél órán át pergő képekből formálódó gondolatokból, úgysem megyünk vele többre, mint hogy kliséit klisére halmozzunk. Miként az *Egyetlenem* sem csak egy hormonjaival harcban álló pesti bölcsész srác csajozási kísérleteinek krónikája, úgy a jóval kiforrottabb *Zero* is több, mint végsőkig feszített groteszk, sokszínű filmnyelvi trip vagy dokurealista stílusban skiccelt ökohorror. Mindegyik, miközben egyik sem. Elhitei magáról, hogy viccel, aztán egy óvatlan pillanatban a néző fölé magasodik. Mindezt azért, hogy percekkel később már gúnyosan röhögessen saját, megjárt komolyságán.

Nemes filmművészete ettől az önmagát újra és újra kifordító, záró- vagy idézőjelbe helyező, játékos nyelvhasználatától válik a kortárs magyar film egyik legizgalmasabb területévé. L'art pour l'art jellegéből adódóan viszont könnyen sebezhető – nem rentábilis tudniillik, legalábbis nem olyan módon, ahogy azt néhányan kizárólagosnak gondolják. De ami még ennél is nagyobb gondot jelenthet: teljességgel zabolázhatatlan.

ZERO – magyar-cseh-német, 2015. Rendezte: **Nemes Gyula**. Írta: **Beregi Tamás**. Kép: **Dobóczy Balázs**. Zene: **Márkos Albert**. Vágó: **Politzer Péter**. Hang: **Zányi Tamás**. Producer: **Nemes Gyula** és **Durst György**. Szereplők: **Kovács Krisztián** (A méhész), **Martina Kratka** (A lány), **Udo Kier** (A világ urala), **Tóth Orsi**, **Nemes Jeles László**, **Oláh Lehel**, **Szirtes András**. Gyártó: **Playtime Kft.** 83 perc.

AZ ITT ÉLŐ LELKEK NAGY RÉSZE

Az ordibáló gróf

NAGY V. GERGŐ

A BUHAROV TESTVÉREK SZÓRAKOZTATÓAN ZABOLÁTLAN MOZIJÁBAN NÉGY HAJLÉKTALAN ÁLMODJA A FORRADALMAT.

Kevesen tudják, de ettől még igaz: a rendszerváltás utáni magyar film egyik legnagyobb találmánya Igor és Ivan Buharov nevéhez fűződik. Úgy fest ez a mutatvány, hogy rokonszenves falusi natúrfejek, egykedvű nagymamák (Pallagi Jánosné) vagy öltönyös melósok paratudományos szövegeket kántálnak egymás felé a lerohadt poszt-szocialista díszletek között, valaki rendre szörnymaszkot (legyen az orángutánjelmez, gázálarc vagy óriási fogprotézis) visel, a háttérben szól valami irritáló, kótyagos free jazz, és közben a szutykos szuper 8-as nyersanyag álomszerű lebegést kölcsönöz az egésznek. Mindezzel Buharovék (és alkotótársaik, mint Vasile Croat vagy Nyolczas István) nem csupán érvényesen építették tovább a kísérleti film és a hazai filmtörténet vonatkozó hagyományait (például az *Álombrigád* szürreális szocreálját), de sikerült valamit megragadniuk a közép-kelet-európai vidék és a poszt-kádári életvilág lenyűgözően bizarr értelmetlenségéből – ami ezen a szűrőn keresztül egyszerre volt röhejes, bájos, lírai és nyomasztó.

De időközben történt valami igazán borzalmas: elfogyott a szuper 8. *Az itt élő lelkek nagy része* azt a megrázó pillanatot dokumentálja a Buharovék (tehát Hevesi Nándor és Szilágyi Kornél) pályáján, amikor a non-professional film renegátjait profizmusra kényszeríti az idő és a filmtörténet: az olcsó celluloidgyártás leállása miatt ugyanis kénytelenek voltak 16 mm-es nyersanyagra forgatni. Igaz, nem ez volt az első ilyen alkalom (lásd az animációs technikákat bevető rövidfilmeket) – de ebben az új filmben az előzményekhez képest szinte mellbevágó a nyersanyag tisztasága, a színek eleveisége és a képek komponáltsága. Mindezt pedig legkivált a legfiatalabb magyar film sztáropertőre, a kamera mögé rendelt Rév Marcell (Balathon Method) a felelős, aki geometrikus kompozícióival és nagy látószögű lencséivel egy jellegzetesen professzionális esztétikát honosít meg Buharovék antifilmes világában.

„Elfogyott a szuper 8”

És hogy mivel jár mindez? A veszteségek listájára könyvelhető a korai darabok líraisága, a „talált film” érzete és valamiféle túlvilági hangulat – ugyanakkor az igazán szürreális jelenetek ebben a kivitelben jócskán közvetlenebb erővel hatnak. *Az itt élő lelkek...* másfél órája pedig számos ilyen szcénával szolgál. A hibbant cselekmény négy hajléktalanról mesél, akik alighanem egy erdei sátor mellett delíriálnak jövőjükéről, múltjukról és az osztályharcos felkelésről: egyikük (Durst Péter) munkát kap, majd kirúgják, a másikat

(Vasile Croat) végig mindenki alázza, a harmadik (Nyitrai Illés) békíteni próbál, a negyedik pedig (Szabó Domokos) a neves magyar anarchistának, gróf Batthyány Ervinnek képzelet magát: szabadiskolát alapít, forradalmat szít, kiabál, majd csúfosan elbukik. A hatalom vagy a szolidaritás jellegzetesen buharovi témáiról szólnak a hol frenetikus (lásd például a tévés beszélgetés hibátlan szcénáját), hol nyomasztó (mint a látomásos erejű sivatagi találkozó) jelenettörédek, de a hangfekvés korábban sosem volt ennyire nyíltan politikus: sorra-rendre anarchista szövegek és osztályharcos monológok követik egymást, előkerül *A tőke* egyik példánya is, a Buharov-állandót jelentő maszkok pedig ezúttal anarchista gerillák ábrázatát rejtik.

A kérdés csak az, hogy ezt az egészet mennyire érdemes komolyan venni. Mert elvileg nem nagyon, hiszen Buharovék lökött humora és jellegzetesen szürrealista dialógusépítése korábban a jelentés következetes kioltását célozta – de ezúttal az aktualitásokra reflektáló politikai monológok mintha nagyon is szólnának valamiről. Vannak jó dumák („könnyű préda, aki egyedül ül”), és vannak bénábbak is („nem a csend dinamizálja a valóságot, hanem a valóság dinamizálja a csendet”), viszont vidéki amatőrök helyett többnyire színészek vagy jól ismert belvárosi figurák szavalják őket, és így a szövegmondásból többnyire hiányzik a korábbi daraboknál jellemző humor vagy bizarr esztétikum. Szóval *Az itt élő lelkek...* alighanem minden komédia és idéttlen viccelődés ellenére is nyíltan ellenzéki és mélyen forradalmi szellemű mozi, leginkább talán a kései Jancsót idéző komoly bohóckodás, amely szolidaritásra, szabálytörésre és civil kurázsira biztatja a nézőjét. De minden monológjánál felszabadítóbb a pofátlan és játékos hanyagsága, amely a jelenkori filmkultúrában valahogy különösen vonzó minőségnek tűnik. Kevés jobb dolog történt annál mostanában, mint hogy egy produceri szupergrupp állami pénz nélkül beállt egy ilyen terv mögé.

AZ ITT ÉLŐ LELKEK NAGY RÉSZE – magyar, 2016. Rendezte és írta: Igor és Ivan Buharov. Kép: Rév Marcell. Zene: Hevesi Nándor. Vágó: Dunai László. Szereplők: Nyitrai Illés, Szabó Domokos, Hajdú Szabolcs, Török Ilyés Orsolya, Durst Péter, Bagdi István. Gyártó: Café Film / Filmpartners / Pioneer / Proton Cinema. 90 perc.

